

НАУКОВЕЦЬ, ПЕДАГОГ, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ До 100-річчя від дня народження професора Василя Худанича

У літопис Ужгородського університету вписано немало славетних імен, які своєю сумлінною працею примножували славу рідного вишу. Серед них почесне місце займає доктор історичних наук, професор, відмінник народної освіти України, справжній український патріот Василь Іванович Худанич. Його прийдешній 100-річний ювілей спонукав нас до написання цієї статті.

Василь Худанич народився 28 березня 1922 року в селі Сільце на Іршавщині в багатодітній родині. Закінчив п'ять класів місцевої школи, після чого продовжив навчання в Берегівській гімназії. Саме тут почав самоідентифікуватися українцем. «У 30-ті роки, – пригадував майбутній історик, – Берегівська гімназія стала центром українського культурного життя. Учителі привили нам любов до української літератури та історії України, виховували нас у дусі українського патріотизму». Річ у тім, що в цьому навчальному закладі працювали також емігранти із Західної та Наддніпрянської України (Андрій Алиськевич, Корнило Заклинський, Василь Пачовський, Яків Голота та ін.). Вони й роз'яснювали гімназістам, що по обидва боки Карпат проживають єдинокровні брати-українці.

Навчання було перерване окупацією Закарпаття Угорщиною. Згодом Василь Худанич продовжив студії в Хустській гімназії. Тут встиг отримати атестат зрілості (1942). Пригадуючи своє навчання в Хусті, Василь Іванович із гордістю відзначав: «Багато з нас, колишніх гімназистів, за віком майже однолітки своєї альма матер. Підводячи підсумки трудової та громадської діяльності, можемо з упевненістю сказати, що зерно, посіяне в наші душі за роки навчання, потрапило у добрий ґрунт, проросло і принесло хороший урожай. За все це ми вдячні нашим учителям, пам'ять про яких назавжди залишиться в наших серцях». А далі був арешт за участь у національно-визвольній боротьбі. На початку 1942 року підпільну організацію, до якої входив також герой цього нариса, було викрито, а її учасників протягом трьох місяців арештовано. В. Худанич, який щойно склав екзамен на атестат зрілості,

теж був заарештований, а разом із ним ще 32 учасники організації. Згідно з вироком угорського військового трибуналу від 17 липня 1942 року, підпільники намагалися відірвати Закарпаття від Угорщини: метою підпільної організації було «стосовно території Закарпаття, північно-східної частини Угорщини шляхом проведення широкої пропаганди підготувати цю територію до відірвання, поширювати твердження, що це завжди була українська територія, такою повинна бути, і у відповідності до цього цю територію, якщо потрібно, то шляхом збройного повстання та революції, необхідно відірвати від Угорщини і приєднати до України». 23 червня 1942 року В. Худанича було відправлено в Мукачівську тимчасову тюрму «Ковнер», де після катувань 17 липня 1942 року він був засуджений на 6 з половиною місяців тюремного ув'язнення, яке відбув у тюрмі Шатороліюуґелі. Гортіївський політичний режим намагався видавати себе за демократичний і ліберальний, який нібито дбає про «визволених» закарпатських русинів. У підсумку все скінчилося досить непогано – Василю Івановичу навіть вдалося стати студентом філософського факультету Будапештського університету і провчитися більше року. До речі, навчання у виші гарантувало від мобілізації в армію й імовірного направлення на фронт.

Після визволення Закарпаття Червоною армією Василь повернувся додому. Його було призначено викладачем Берегівської гімназії (у 1945 р. перейменованої в середню школу № 1). Згодом він став завучем, потім директором цього навчального закладу. У 1950 році молодий педагог екстерном закінчив історичний факультет Львівського університету імені І. Франка, а через п'ять років заочною аспірантуру по кафедрі нової і новітньої історії цього вишу. Певний час історик працював директором Берегівської СШ № 4 з угорською мовою навчання. Пізніше три роки (1958–1962) був завідувачем районного відділу народної освіти. З 11 січня 1962 року він перейшов на роботу в Ужгородський університет, де пройшов шлях від викладача до професора та завідувача кафедри. Захистив кандидатську (1962) і докторську (1973) дисертації, йому було присвоєно вчені звання доцента (1964) і професора (1975). За майже 44 роки роботи у виші історик здобув беззаперечний авторитет, шану та визнання.

Історик Василь Худанич був відомим вченим. Його науковий доробок налічує понад 200 позицій (монографії, брошури, статті, повідомлення, тези доповідей, рецензії тощо). Навчаючись в аспірантурі, він під керівництвом доцента Івана Івановича Белякевича зацікавився подіями складного і суперечливого періоду 1918–1919 років у Словаччині. Наполегливо знаходив і вивчав джерела та наукову літературу. Опублікував кілька статей і повідомлень, у тому числі й у зарубіжних виданнях. 4 червня 1962 року успішно захистив кандидатську дисертацію «Революційна боротьба трудящих Словаччини в 1918–1919 рр.».

Після короткочасних роздумів обрав нову наукову проблему – радянсько-угорське співробітництво в 1945–1965 роках. Цьому вибору сприяло й добре знання угорської мови (так само, як і чеської, словацької та німецької). Знову розпочалася копітка робота над збором і опрацюванням джерел. Загалом ним

було використано документи з більш як 40 архівів двох країн. Історик зосередив свої зусилля на висвітленні трьох головних питань – політичне, економічне і культурне співробітництво між СРСР і УНР. Різні аспекти досліджуваної проблеми були апробовані під час виступів на наукових конференціях. А також опубліковані. Наукові пошуки в згаданому напрямку увінчалися захистом 28 лютого 1973 року докторської дисертації. Згодом вийшла монографія «Радянське-угорське співробітництво в 1945–1948 роках» (Львів, 1974) та низка колективних праць: «Українська РСР у радянсько-угорському співробітництві (1945–1970 рр.)» (К., 1972), «История Венгрии» (М., 1972. Т. III), «Деятельность обществ дружбы с СССР в странах социалистического содружества» (М., 1987). Наукова громадськість схвально зустріла наукові здобутки історика.

Починаючи з кінця 1980-х років, Василь Іванович зацікавився дослідженням славної сторінки в історії краю – Карпатської України. У його публікаціях, що базуються на нововідкритих джерелах, розкриваються різні аспекти боротьби закарпатців за незалежність, ставлення до цього процесу Праги та Будапешта, розмаху на Закарпатті іредентського руху, діяльність урядів Андрія Бродія та Августина Волошина, міжнародного становища Карпатської України, ролі Карпатської Січі в державотворчих процесах, історичних рішень Сойму та їх значення, окупації краю гортистською Угорщиною тощо. Наголосимо, що вчений був автором праці «Світове Братство Карпатська Січ» (Ужгород, 2005) та співавтором солідного наукового видання «Вони боронили Карпатську Україну: Нариси з історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців» (Ужгород, 2002). Це комплексне дослідження подій 1938–1939 років на Закарпатті.

Але не тільки згадані події були об'єктом наукових зацікавлень Василя Худанича, а й увесь міжвоєнний період. У його численних публікаціях йдеться про розпад Австро-Угорської монархії, спробу Будапешта втримати наш край у сфері свого впливу (утворення так званої Руської Країни), особливості розвитку Підкарпатської Русі у складі першої Чехословацької республіки, боротьбу закарпатців за обіцяну автономію, наслідки Мюнхенської угоди та Віденського арбітражу, політичну і державну діяльність окремих лідерів краю, роль січовиків в обороні рідної землі та ін.

А ще хочемо виділити внесок науковця у вивченні проблеми молодіжного підпілля на Закарпатті (учасником якого він був) від придушення Карпатської України і до середини 1950-х років. У його численних студіях досліджується створення підпільних груп, їх структура та діяльність, випуск нелегальної газети «Чин», листівок та календарів, вшанування пам'яті полеглих січовиків тощо. Підкреслимо, що саме Василь Іванович першим взявся за висвітлення перебігу трьох судових процесів над українською молоддю Закарпаття, що відбулися у 1942 році, і у ході яких було засуджено 126 осіб. Найґрунтовніше ці проблеми розкрито в працях «За українське Закарпаття» (Ужгород, 1994) та «Український чин Закарпаття» (Ужгород, 2004). Їх редакторами-упорядниками були Василь Худанич та Василь Маркусь.

Професор В. Худанич мав здобутки і в галузі історичної біографістики. Він писав про видатних учених, політичних і державних діячів – Михайла Грушевського, Володимира Винниченка, Дмитра Донцова, В'ячеслава Липинського, Андрія Мельника, Миколу Хвильового, Олександра Шумського, Миколу Скрипника, Василя Пачовського, Юліана Химинця, Вікентія Шандора, Степана Росоху, Василя Маркуся, Осипа Данка, Івана Маргітича... Торкався й історії Берегівської та Хустської гімназій. Усі наукові публікації історика написані на основі архівних та опублікованих документів.

Вагомими були здобутки Василя Івановича й на педагогічній ниві. Він мав 62 (!) роки педагогічного стажу. За цей час йому доводилось викладати різні курси: у гімназії та середніх школах Берегова – історію, українську та латинську мови; у виші – історію південних та західних слов'ян, нову історію, вступ до політології, політологію, історію політологічної думки України та ін. Треба наголосити, що колега був чудовим педагогом. Він досконало знав фактичний матеріал, викладав його методично вірно, у доступній для студентів формі. Велику увагу приділяв закріпленню поданого матеріалу. Охоче ділився своїм багатющим педагогічним досвідом із молодшими колегами. Неодноразово читав лекції у вищих навчальних закладах Угорщини та Словаччини.

Професор Василь Худанич – один із найавторитетніших дослідників державотворчих процесів в Україні та Закарпатті за всю історію університету – справедливо належить до фундаторів кафедри політології, яка сформувалася наприкінці 1990 року. На її початковому етапі Василь Худанич разом з Володимиром Боднаром виступили авторами найперших політологічних посібників, за якими навчалися студенти. Необхідно врахувати той факт, що на початку 1990-х років відчувався великий «голод» через брак відповідної навчально-освітньої літератури. Досить тривалий проміжок часу основним вважався підручник із політичної науки вже згаданого О. Семківа. Можливо, сьогодні, коли побачили світ сотні підручників і посібників на будь-які смаки, перші праці ужгородських політологів здаватимуться дещо наївними і недосконалими, але вони були вкрай необхідними в той час. У 1995 р. побачив світ навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, коледжів, ліцеїв та гімназій «Становлення і розвиток політичної думки в Україні» за співавторства Василя Худанича. Лише один перелік тем, висвітлених на його сторінках, свідчив про великі зміни, які відбулися в політичній науці: політичні вчення мислителів Київської Русі; політична ідеологія Запорізького козацтва; Конституція Пилипа Орлика; Києво-Могилянська академія; вчення українських просвітників про суспільство і державу; М. Костомаров і М. Драгоманов про принципи будівництва самостійної Української держави; політико-правові ідеї в Україні в середині XIX ст.; українська політична думка другої половини XIX і початку XX ст.; державотворча діяльність на західноукраїнських землях у 1918–1919 рр.; міжвоєнний етап у розвитку політичної думки в Україні; державотворчі процеси в Карпатській Україні (1938–1939); післявоєнний і сучасний етап у розвитку української політології; геополітичне положення України та її взаємовідносини із сусідніми державами.

В українському соборницькому дусі був написаний наступний навчально-методичний посібник «Історія української державності», серед авторів якого теж був Василь Худанич. У його основу була покладена нова на той час періодизація державотворчих процесів в Україні, яка заперечувалася в часи панування авторитарної системи в СРСР: найдавніші державні утворення на території України; Східнослов'янська держава – Київська Русь; Галицько-Волинське князівство; Запорізьке козацтво. Становлення Запорізької Січі як держави українського народу; ідея української державності в суспільно-політичному житті в XVIII – першій половині XIX ст.; ідея української державності в другій половині XIX – початку XX ст.; український національно-визвольний рух і державотворчі процеси в 1917–1918 рр. Створення і діяльність Центральної ради; Українська держава за Гетьманату; Українська державність у період Директорії; Західно-Українська Народна Республіка; Гуцульська Республіка; міжвоєнний етап у розвитку політичної думки в Україні; Карпатська Україна – незалежна держава; Акт відновлення української державності 30 червня 1941 р.; дисидентський рух у боротьбі за незалежність України; розбудова української держави на сучасному етапі.

Упродовж 1990-х років Василь Худанич спричинився до появи кількох навчально-методичних посібників для студентів вищих навчальних закладів, серед яких окремо слід виділити «Основи політології». Він був написаний за класичною для того часу структурою: предмет, метод і функції політології; концепція політики; зародження політичної думки в країнах Стародавнього Сходу і доктрини античності; вчення про державу і право в період феодалізму; раціональні концепції політики в працях просвітників; основні напрями сучасної політології; політична система суспільства; держава як основний інститут політичної системи; політичні партії та партійні системи; громадські організації та рухи; політична культура; політична свідомість; зовнішньополітична діяльність держав і світовий політичний процес. До кожної теми подавався план, основні політологічні категорії, питання для дискусій і круглих столів, основна література. Ці видання користувалися успіхом у старшокласників та студентів-політологів. Вони примушували їх мислити, аналізувати прочитане й почуте, робити аргументовані висновки й узагальнення.

Василь Іванович був відомим і як організатор навчально-виховного процесу в середній школі та виші. Згадаємо, що він очолював берегівські СШ № 1 (1955–1956) та № 4 (1951–1954, 1956–1958), районний відділ народної освіти (1958–1962), а також тривалий час був завідувачем кафедри Ужгородського університету (1968–1970, 1975–1985, 1999). Перебуваючи на керівних посадах, успішно справлявся зі штатними обов'язками. Наведемо такий факт: у 1951 році директора Берегівської СШ № 4 Василя Худанича було заслухано на колегії Міністерства освіти УРСР. Його організаційну діяльність було схвалено і рекомендовано до використання всіма дирекціями шкіл із національними мовами викладання. Працюючи завідувачем кафедри, йому також доводилося вирішувати немало проблем – від навчально-виховних і наукових до господарських. І робив це він дуже успішно.

Наш старший колега завжди займав чітку громадянську позицію. Як уже згадувалось, ще у гімназійні роки активно включився в боротьбу за визволення рідного краю. Був членом підпільної організації «Юнацтво ОУН». Це була добре законспірована організація. Її члени вивчали історію України, молилися за померлих січовиків, упорядковували їх могили. А у ніч на 15 березня 1941 року зірвали угорський державний прапор на Замковій горі в Хусті й вивісили синьо-жовтий стяг. У 1942 році організацію було викрито, а її учасників заарештовано і кинуті до Ковнер-каштелю в Мукачеві. За роки незалежної України Василь Худанич також неодноразово чітко заявляв про свою громадянську позицію. Так, він з фактами в руках доводив внесок підпільників у боротьбу із зовнішнім ворогом, домагався реабілітації репресованих, сприяв розбудові Закарпатського об'єднання «Просвіта», Народного Руху України, братства «Карпатська Січ» та ін.

Громадська робота теж була на передньому краї. Він тривалий час очолював методичну комісію кафедри, був заступником голови методичної ради університету, членом методичної ради Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР. Неодноразово призначався головою ДЕК історичного факультету УжНУ. Десять років керував суспільно-історичною секцією обласного відділення Всеукраїнського товариства «Знання». Як підсумок скажемо, що історик любив громадську роботу і виконував покладені на нього обов'язки дуже сумлінно. Теперішня університетська молодь може багато запозичити від старшого колеги.

З приємністю констатуємо той факт, що здобутки Василя Худанича були помічені й деякою мірою оцінені. Так, його двічі (1951, 1995) було нагороджено значком «Відмінник народної освіти України». У 1976 році він одержав орден Трудового Червоного Прапора. На зорі проголошення незалежності Української держави (1991) його було відзначено Почесною грамотою Президії Верховної Ради України. А 22 червня 2000 року указом Президента України Василю Івановичу Худаничу присвоєно почесне звання «Заслужений працівник освіти України». Ще можна згадати десятки подяк від ректорів університету і стільки ж грамот від обкому галузевої профспілки. Але найбільшою нагородою стало те, що посіяні ним зерна розумного, доброго, вічного добре проросли в колосистій ниві науки і педагогіки.

Василь Худанич відійшов за межу Вічності 16 березня 2006 року у віці 84 років, але залишив про себе добру пам'ять. Його пам'ятають рідні, колеги, колишні студенти, викладачі історії в середніх загальноосвітніх школах, сусіди, знайомі, яким поталанило знати цю непересічну Людину. І пам'ять про нього житиме, поки ми його пам'ятатимемо.

**Вибрані публікації професора Василя Худанича
про національно-визвольну війну закарпатських українців
(1920–1930-ті роки)**

1. Боднар В., Вегеш М., Худанич В. Історія української державності: (Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів,

- коледжів, ліцеїв) / Ужгородський державний університет. Ужгород, 1996. 203 с.
2. Боднар В., Вегеш М., Худанич В. Становлення і розвиток політичної думки в Україні (Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, коледжів, ліцеїв та гімназій). Ужгород, 1995. 89 с.
 3. Боднар В., Худанич В., Щадей М. Карпатська Україна в міжнародних відносинах (1938–1939 рр.). *Україна на міжнародній арені у ХХ столітті*: Науково-методичний збірник матеріалів на допомогу учням шкіл і студентам (Ужгород, 13 травня 1999 р.) / Упорядники: В. Мельник, Р. Офіцинський. Ужгород: Патент, 2000. С. 51–60.
 4. Вегеш М., Худанич В. Виникнення, структура і діяльність Карпатської Січі. *Вони боронили Карпатську Україну*: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / М. М. Вегеш, М. В. Делеган, О. Д. Довганич та ін. [Відповідальний редактор М. М. Вегеш]. Ужгород, 2002. С. 280–293.
 5. Вегеш М., Худанич В. Організації української еміграції та Закарпаття (1938–2000 рр.). *Вони боронили Карпатську Україну*: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / М. М. Вегеш, М. В. Делеган, О. Д. Довганич та ін. [Відповідальний редактор М. М. Вегеш]. Ужгород, 2002. С. 373–392.
 6. Маркусь В., Худанич В. Вступ. *Закарпаття під Угорщиною. 1938–1944* / Упорядкування та передмова Василя Маркуся та Василя Худанича. Ужгород: Карпати–Гражда, 1999. С. 7–12.
 7. Худанич В. «Альтернативи у Волошина не було». Події 65-річної давності – очима свідка народження Карпатської України, а нині доктора історичних наук. *Світогляд*. 2004. 13 березня.
 8. Худанич В. Баран Олександр Вікторович. *Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи ХХ століття* / Редакційна колегія: В. В. Бедь, М. М. Ганич, О. Д. Довганич, В. І. Комендар, І. М. Мешко, І. П. Стецяк, І. В. Хланта, В. І. Худанич. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2007. С. 33–34.
 9. Худанич В. Бачинський Едмунд Степанович. *Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи ХХ століття* / Редакційна колегія: В. В. Бедь, М. М. Ганич, О. Д. Довганич, В. І. Комендар, І. М. Мешко, І. П. Стецяк, І. В. Хланта, В. І. Худанич. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2007. С. 27–28.
 10. Худанич В. Берегівська українська гімназія. *Берегівська українська гімназія*: Матеріали науково-практичної конференції / Редактор-упорядник проф. Василь Худанич. Ужгород: МПП «Гражда», 1997. С. 22–42.
 11. Худанич В. Василь Вайдич. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 144–145.
 12. Худанич В. Василь Вереш. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 145–147.
 13. Худанич В. Василь Івановчик. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 168–169.

14. Худанич В. Василь Олах. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 184–185.
15. Худанич В. Василь Попович. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 194.
16. Худанич В. Василь Романюк (1925–1981). *Карпатська Україна. Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії: У двох томах. Том 2. Карпатська Україна. Хроніка подій. Персоналії / Упорядник С. Д. Федака; редакційна колегія: І. І. Качур (голова), М. М. Вегеш, О. Д. Гаврош, М. В. Делеган, В. І. Дмитрук, О. Д. Довганич, В. К. Дрогальчук, О. М. Корсун (заст. голови), І. Ю. Коршинський, Ю. В. Мойш, М. В. Олашин, О. М. Пагіря, С. Д. Федака; редактор Д. М. Федака*. Ужгород: ПРАТ «Видавництво «Закарпаття», 2010. С. 759.
17. Худанич В. Василь Романюк. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 197–198.
18. Худанич В. Василь Тимко. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 207–208.
19. Худанич В. Василь Янішевський. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 217–219.
20. Худанич В. Виникнення, структура і діяльність Карпатської Січі. *Дмитро Климпуш – головний командант «Карпатської Січі»*. Документи, спогади, статті, вірші / Упорядники О. Д. Довганич, М. І. Кухта. Ужгород, 1997. С. 33–40.
21. Худанич В. Виникнення, структура і діяльність Карпатської січі. *Книга Пам'яті України. Закарпатська область: У 2-х томах. Т. 2*. Ужгород: Карпати, 1998. С. 39–45.
22. Худанич В. Вікентій Шандор – політик і вчений. *Науковий Збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді*. Річник II–III (XVI–XVII). На пошану д-ра Вікентія Шандора. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. С. 27–31.
23. Худанич В. Володимир Росоха. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 203.
24. Худанич В. Вступ. *Берегівська українська гімназія: Матеріали науково-практичної конференції / Редактор-упорядник проф. Василь Худанич*. Ужгород: МПП «Гражда», 1997. С. 3–10.
25. Худанич В. Ганна Кость-Мельник. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 179.
26. Худанич В. Готуючись до оборони краю. *Дмитро Климпуш – головний командант «Карпатської Січі»*: Документи, спогади, статті, вірші / Упор. О. Д. Довганич, М. І. Кухта. Ужгород, 1997. С. 45–55.
27. Худанич В. Державотворчий процес на Закарпатті в міжвоєнний період. *Науковий збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді*. Річник IV–XVIII. Карпатська Україна: Національне відродження. Політичний розвиток. Персоналії. Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 60-річчю Карпатської України (11–12 березня 1999 року). Ужгород, 2000. С. 14–21.

- 28.Худанич В. Дмитро Климпуш. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 175–178.
- 29.Худанич В. Еміль Височаниський. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 147–148.
- 30.Худанич В. Єпископу І. Маргітичу – 80 років. *Календар українців Угорщини на 2001 рік* / Редактори-упорядники: Омелян Русин (Будапешт), Василь Худанич (Ужгород). Ужгород: «Мистецька лінія», 2001. С. 112–114.
- 31.Худанич В. Закарпаття 1938–1941 років: угорсько-українське історичне зближення. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Історія. Випуск 12. Ужгород: «Вісник Карпат», 2005. С. 209–211.
- 32.Худанич В. Закарпаття 1938–1941 років: угорсько-українське історичне зближення. *Трибуна*. 2005. 5 лютого.
- 33.Худанич В. Змагання за українську національну ідею на Закарпатті в 1939–1944 рр. *Возз'єднання Закарпаття з Україною*. Матеріали наукової конференції, присвяченої 60-ти річчю возз'єднання Закарпаття з Україною. Ужгород, 29 червня 2005 р. / Редакційна колегія: Л. О. Белей, М. М. Вегеш, Д. Д. Данилюк, О. Д. Довганич, І. О. Мандрик, В. І. Фенич, В. І. Худанич. Ужгород, 2006. С. 89–97.
- 34.Худанич В. Зореслав (Сабол Степан Михайлович). *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 163–168.
- 35.Худанич В. Іван Дувалко. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 157–160.
- 36.Худанич В. Іван Киртиця. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 174–175.
- 37.Худанич В. Іван Небола. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 182–184.
- 38.Худанич В. Іван Олексик. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 185–186.
- 39.Худанич В. Іван Рогач. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 196–197.
- 40.Худанич В. Іван Черешня. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 209–210.
- 41.Худанич В. Іван Янішевський. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 219–220.
- 42.Худанич В. Ігнатишин-Логуш Марія. *Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи ХХ століття* / Редакційна колегія: В. В. Бедь, М. М. Ганич, О. Д. Довганич, В. І. Комендар, І. М. Мешко, І. П. Стецяк, І. В. Хланта, В. І. Худанич. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2007. С. 142–143.
- 43.Худанич В. Із Понадтисся – до берегів Дніпра. Витоки помаранчевої революції починалися у березні 1939-го... Розмову записала Ірина Густі. *Новини Закарпаття*. 2005. 15 березня.
- 44.Худанич В. Історіографія Карпатської України. *Проблеми історіографії: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 30-річчю*

- Українського Історичного Товариства і журналу «Український історик». 2 березня 1996 р. Мукачево: Елара, 1996. С. 89–96.
45. Худанич В. Карпатська Україна – провісник незалежності нашої держави. *Календар українців Угорщини на 2002 рік* / Відповідальний редактор д-р. Омелян Русин; редактори-упорядники: д-р. Омелян Русин, професор Василь Худанич. Ужгород: «Мистецька Лінія», 2002. С. 18–22.
46. Худанич В. Карпатська Україна – пролог відновлення Української держави. *Історія України*. 2003. № 17. С. 11–14; № 19. С. 12–14.
47. Худанич В. Карпатська Україна – пролог відродження Української Держави. *Самостійна Україна*. 1999. Р. LI. Ч. 4. С. 17–23; 2000. Р. LII. Ч. 1. С. 10–16.
48. Худанич В. Карпатська Україна – пролог відродження української держави. *Карпатський край*. 1999. № 30. С. 20–24.
49. Худанич В. Карпатська Україна в європейській політичній кризі 1938–1939 років. *Календар «Просвіти» на 1994 рік*. Ужгород, 1994. С. 59–62.
50. Худанич В. Карпатська Україна в європейській політичній кризі 1938–1939 рр. *Проблеми регіональної політики*. Львів, 1995. С. 213–219.
51. Худанич В. Карпатська Україна в системі міжнародних відносин: Схід – Захід. *Карпатська Україна і Августин Волошин*. Матеріали міжнародної наукової конференції. Ужгород: МПП «Гражда», 1995. С. 169–180.
52. Худанич В. Карпатська Україна і Карпатська Січ. *Карпатська Україна і Карпатська Січ*: Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю Карпатської України і Карпатської Січі. м. Хуст, 14 березня 1999 р. / Упорядник та вступ проф. В. Худанича; Відповідальний за випуск В. Худанич. Ужгород: Карпати–Гражда, 1999. С. 8–16.
53. Худанич В. Карпатська Україна на шляху українського державотворення. *Возз'єднання Закарпаття з Україною*. Матеріали наукової конференції, присвяченої 60-ти річчю возз'єднання Закарпаття з Україною. Ужгород, 29 червня 2005 р. / Редакційна колегія: Л. О. Белей, М. М. Вегеш, Д. Д. Данилюк, О. Д. Довганич, І. О. Мандрик, В. І. Фенич, В. І. Худанич. Ужгород, 2006. С. 80–88.
54. Худанич В. «Карпатська Січ» в обороні Карпатської України. *Срібна Земля*. 2004. 21 лютого.
55. Худанич В. Кедюлич-Химинець Марія. *Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи ХХ століття* / Редакційна колегія: В. В. Бедь, М. М. Ганич, О. Д. Довганич, В. І. Комендар, І. М. Мешко, І. П. Стецяк, І. В. Хланта, В. І. Худанич. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2007. С. 153–154.
56. Худанич В. Костянтин Бризгун. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 137–140.
57. Худанич В. Леся Шанта (Бризгун). *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 210–212.
58. Худанич В. Людмила Бризгун-Скорюк. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 136–137.

59. Худанич В. Марія Балтарович-Кричфалуші. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 134–136.
60. Худанич В. Марія Ігнатишин-Логуш. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 169–171.
61. Худанич В. Марія Кедюлич-Химинець (нар. 1915). *Карпатська Україна. Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії: У двох томах. Том 2. Карпатська Україна. Хроніка подій. Персоналії / Упорядник С. Д. Федака; редакційна колегія: І. І. Качур (голова), М. М. Вегеш, О. Д. Гаврош, М. В. Делеган, В. І. Дмитрук, О. Д. Довганич, В. К. Дрогальчук, О. М. Корсун (заст. голови), І. Ю. Коршинський, Ю. В. Мойш, М. В. Олашин, О. М. Пагіря, С. Д. Федака; редактор Д. М. Федака. Ужгород: ПРАТ «Видавництво «Закарпаття», 2010. С. 319–320.*
62. Худанич В. Марія Кедюлич-Химинець. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 172–174.
63. Худанич В. Микола Галай. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 148–150.
64. Худанич В. Микола Мигович. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 181–182.
65. Худанич В. Микола Павлюк. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 186–187.
66. Худанич В. Михайло Готра. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 153–154.
67. Худанич В. Михайло Колодзінський – шеф генерального штабу Карпатської Січі. *Самостійна Україна*. 1999. Р. ІІ. Ч. 2. С. 19–23.
68. Худанич В. Михайло Колодзінський – шеф генерального штабу Карпатської Січі. *Самостійна Україна*. 1999. С. 19–25.
69. Худанич В. Михайло Пап. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 190–192.
70. Худанич В. Михайло Теслевич. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 206–207.
71. Худанич В. Михайло Шпонтанк. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 215–117.
72. Худанич В. Міжвоєнний період в історії Закарпаття. *Українські Карпати: етнос, історія, культура*. Матеріали міжнародної наукової конференції. Ужгород, 1993. С. 538–546.
73. Худанич В. Моє навчання та визрівання в Берегівській гімназії. *Берегівська українська гімназія: Матеріали науково-практичної конференції / Редактор-упорядник проф. Василь Худанич*. Ужгород: МПП «Гражда», 1997. С. 53–57.
74. Худанич В. Нести українську правду в неукраїнський світ. *Ужгородський університет*. 1999. 30 грудня.
75. Худанич В. Оксана Бризгун-Соколик. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 140–144.

76. Худанич В. Оксана Генгало. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 155.
77. Худанич В. Олександр Желтвай. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 161–162.
78. Худанич В. Олександр Палаташ. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 188–189.
79. Худанич В. Олена Глібович. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 152–153.
80. Худанич В. Особливості формування політичної думки на Закарпатті напередодні Другої світової війни. *Політологічний вісник: Матеріали Всеукраїнської наукової історичної конференції «Політична думка в Україні: минуле і сучасність»*. К., 1993. С. 25–27.
81. Худанич В. Павло Полянський. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 193–194.
82. Худанич В. Петро Баєр (Нар. 1921 р.). *Карпатська Україна. Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії: У двох томах. Том 2. Карпатська Україна. Хроніка подій. Персоналії / Упорядник С. Д. Федака; редакційна колегія: І. І. Качур (голова), М. М. Вегеш, О. Д. Гаврош, М. В. Делеган, В. І. Дмитрук, О. Д. Довганич, В. К. Дрогальчук, О. М. Корсун (заст. голови), І. Ю. Коршинський, Ю. В. Мойш, М. В. Олашин, О. М. Пагіря, С. Д. Федака; редактор Д. М. Федака*. Ужгород: ПРАТ «Видавництво «Закарпаття», 2010. С. 732–733.
83. Худанич В. Петро Баєр. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 130–133.
84. Худанич В. Петро Ігнатко. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 171–172.
85. Худанич В. Петро Стерчо. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 203–206.
86. Худанич В. Пласт у Берегівській гімназії. *Берегівська українська гімназія: Матеріали науково-практичної конференції / Редактор-упорядник проф. Василь Худанич*. Ужгород: МПП «Гражда», 1997. С. 97–100.
87. Худанич В. Полковник А. Мельник і Закарпаття. *Календар українців Угорщини на 2001 рік / Редактори-упорядники: Омелян Русин (Будапешт), Василь Худанич (Ужгород)*. Ужгород: «Мистецька лінія», 2001. С. 83–85.
88. Худанич В. Про нову книгу Миколи Вегеша. *Микола Вегеш – історик України*. Ужгород, 2002. С. 139–145.
89. Худанич В. Про пам'ятний знак на Верецькому перевалі. *Календар українців Угорщини на 2002 рік / Відповідальний редактор д-р. Омелян Русин; редактори-упорядники: д-р. Омелян Русин, професор Василь Худанич*. Ужгород: «Мистецька Лінія», 2002. С. 94–97.
90. Худанич В. Пролог відродження Української держави. *Срібна Земля*. 1999. 20 лютого.

91. Худанич В. Пушкаш Андрій Іванович. *Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи ХХ століття* / Редакційна колегія: В. В. Бедь, М. М. Ганич, О. Д. Довганич, В. І. Комендар, І. М. Мешко, І. П. Стецяк, І. В. Хланта, В. І. Худанич. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2007. С. 265–266.
92. Худанич В. Рогач Іван Андрійович. *Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи ХХ століття* / Редакційна колегія: В. В. Бедь, М. М. Ганич, О. Д. Довганич, В. І. Комендар, І. М. Мешко, І. П. Стецяк, І. В. Хланта, В. І. Худанич. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2007. С. 274–275.
93. Худанич В. Розчленування Чехословаччини й окупація Закарпаття Угорщиною, 1938–39 рр. *Закарпаття під Угорщиною. 1938–1944 / Упорядкування та передмова Василя Маркуся та Василя Худанича*. Ужгород: Карпати – Гражда, 1999. С. 7–12.
94. Худанич В. Росоха Степан Степанович. *Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи ХХ століття* / Редакційна колегія: В. В. Бедь, М. М. Ганич, О. Д. Довганич, В. І. Комендар, І. М. Мешко, І. П. Стецяк, І. В. Хланта, В. І. Худанич. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2007. С. 278–279.
95. Худанич В. Січовик Варфоломій Гаджега. *Календар українців Угорщини на 2002 рік* / Відповідальний редактор д-р. Омелян Русин; редактори-упорядники: д-р. Омелян Русин, професор Василь Худанич. Ужгород: «Мистецька Лінія», 2002. С. 22–23.
96. Худанич В. Спогади Вікентія Шандора. *Вісник*. 1997. Рік 50. Ч. 1. С. 63–65.
97. Худанич В. Спогади Вікентія Шандора. *Карпатський голос*. 1996. 8 – 21 лютого. № 3 (49).
98. Худанич В. Сподвижник віри, патріот Срібної Землі. Маргітич Іван Антонович. *Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Реабілітовані історією. Закарпатська область: У двох книгах. Книга друга*. Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2004. С. 474–481.
99. Худанич В. Спомини Вікентія Шандора. *Календар українців Угорщини на 2001 рік* / Редактори-упорядники: Омелян Русин (Будапешт), Василь Худанич (Ужгород). Ужгород: «Мистецька лінія», 2001. С. 118–121.
100. Худанич В. Степан Росоха. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 198–202.
101. Худанич В. Стерчо Петро Юрійович. *Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи ХХ століття* / Редакційна колегія: В. В. Бедь, М. М. Ганич, О. Д. Довганич, В. І. Комендар, І. М. Мешко, І. П. Стецяк, І. В. Хланта, В. І. Худанич. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2007. С. 311.
102. Худанич В. Суспільно-політичні погляди Василя Пачовського. *Василь Пачовський у контексті історії та культури України: Науковий збірник / Упорядкування Б. Галаса; Редколегія: Б. К. Галас (відповідальний редактор), Н. В. Гуйванюк, Л. Г. Голомб, В. Є. Задорожний, Л. М. Полюга, М. І. Сюсько, В. І. Худанич, П. П. Чучка*. Ужгород: Видавництво «Закарпаття», 2001. С. 376–383.

103. Худанич В. Угорський концентраційний табір «Ворюлопош». *Календар українців Угорщини на 2002 рік* / Відповідальний редактор д-р. Омелян Русин; редактори-упорядники: д-р. Омелян Русин, професор Василь Худанич. Ужгород: «Мистецька Лінія», 2002. С. 77–79.
104. Худанич В. Угорсько-українське історичне зближення [Про дослідження українськими і угорськими істориками історії Карпатської України]. *Срібна Земля*. 2005. 29 січня.
105. Худанич В. Федір Попович. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 195.
106. Худанич В. Хустській гімназії – сімдесят років. *Хустська гімназія*. Матеріали науково-практичної конференції. Ужгород: Гражда, 1994. С. 17–21.
107. Худанич В. Чи була Карпатська Україна в 1938–1939 рр. державою? *Старий Замок*. 1999. 11 березня.
108. Худанич В. Шанта Юрій. *Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи ХХ століття* / Редакційна колегія: В. В. Бедь, М. М. Ганич, О. Д. Довганич, В. І. Комендар, І. М. Мешко, І. П. Стецяк, І. В. Хланта, В. І. Худанич. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2007. С. 368–369.
109. Худанич В. Штефан Августин Омелянович. *Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи ХХ століття* / Редакційна колегія: В. В. Бедь, М. М. Ганич, О. Д. Довганич, В. І. Комендар, І. М. Мешко, І. П. Стецяк, І. В. Хланта, В. І. Худанич. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2007. С. 381–382.
110. Худанич В. Юліан Ревай – прем'єр-міністр Карпатської України (1899–1979). *Карпатська Україна і Карпатська Січ: Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю Карпатської України і Карпатської Січі*. м. Хуст, 14 березня 1999 р. / Упорядник та вступ проф. В. Худанича; Відповідальний за випуск В. Худанич. Ужгород: Карпати – Гражда, 1999. С. 22–33.
111. Худанич В. Юлій Кубиній. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 180–181.
112. Худанич В. Юрій Гвоздулич (1920–2002). *Карпатська Україна. Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії: У двох томах. Том 2. Карпатська Україна. Хроніка подій. Персоналії* / Упорядник С. Д. Федака; редакційна колегія: І. І. Качур (голова), М. М. Вегеш, О. Д. Гаврош, М. В. Делеган, В. І. Дмитрук, О. Д. Довганич, В. К. Дрогальчук, О. М. Корсун (заст. голови), І. Ю. Коршинський, Ю. В. Мойш, М. В. Олашин, О. М. Пагіря, С. Д. Федака; редактор Д. М. Федака. Ужгород: ПРАТ «Видавництво «Закарпаття», 2010. С. 458–459.
113. Худанич В. Юрій Гвоздулич. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 150–152.
114. Худанич В. Юрій Друляк. *Світове Братство Карпатська Січ*. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 156–157.

115. Худанич В. Юрій Шанта (нар. 1918 р.). *Карпатська Україна. Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії: У двох томах. Том 2. Карпатська Україна. Хроніка подій. Персоналії / Упорядник С. Д. Федака; редакційна колегія: І. І. Качур (голова), М. М. Вегеш, О. Д. Гаврош, М. В. Делеган, В. І. Дмитрук, О. Д. Довганич, В. К. Дрогальчук, О. М. Корсун (заст. голови), І. Ю. Коршинський, Ю. В. Мойш, М. В. Олашин, О. М. Пагіря, С. Д. Федака; редактор Д. М. Федака. Ужгород: ПРАТ «Видавництво «Закарпаття», 2010. С. 524–525.*
116. Худанич В. Юрій Шанта. *Світове Братство Карпатська Січ. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 213–215.*
117. Худанич В. Юрко Козак. *Світове Братство Карпатська Січ. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. С. 178–179.*
118. Худанич В. Яку автономію обіцяв нам Горті? *Закарпатська правда. 1993. 14 вересня.*
119. Худанич В., Боднар В. Карпатська Україна в 1938–1939 рр. *Тези доповідей наукової конференції «Суспільно-політичні відносини на Закарпатті в 20–30-х рр. ХХ ст.».* Ужгород, 1992. С. 122–123.
120. Худанич В., Боднар В. Окупація Карпатської України в 1938–1939 рр. *Українські землі в роки Другої світової війни: Науково-методичний збірник матеріалів конференції. 19 грудня 1997 р. / Редколегія: М. Гаврилешко, О. Довганич, В. Задорожний та ін.; Упорядники: В. Мельник, Р. Офіцинський. Ужгород, 1998. С. 48–54.*
121. Худанич В., Хланта І. Пап Степан Васильович. *Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи ХХ століття / Редакційна колегія: В. В. Бедь, М. М. Ганич, О. Д. Довганич, В. І. Комендар, І. М. Мешко, І. П. Стецяк, І. В. Хланта, В. І. Худанич. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2007. С. 241–242.*

Микола ОЛАШИН,
доктор філософії, кандидат історичних наук,
доцент кафедри античності, середньовіччя
та історії України домодерної доби
Ужгородського національного університету

Микола ВЕГЕШ,
доктор історичних наук, професор кафедри
політології і державного управління
Ужгородського національного університету